

Ed.

366. Lög

um iðju og iðnað.

(Afgreidd frá Ed. 12. apríl).

I. kaflí.

Um iðju.

1. gr.

Iðja merkir í lögum þessum allan annan iðnað en handiðn og heimilisiðnað, hvaða efni eða orka, vjelar eða önnur tæki sem notuð eru og hvaða vörur eða efni sem framleidd eru. Ekki ná þó lög þessi til iðju að því leyti sem fyrirmæli laga um vatnsorkusjerleyfi láta um mælt.

2. gr.

Enginn má reka nokkurskonar iðju á Íslandi eða í íslenskri landhelgi nema hann hafi til þess fengið leyfi lögum þessum samkvæmt.

3. gr.

Hver maður, karl sem kona, getur fengið iðjuleyfi, ef hann:

1. Er heimilisfastur á Íslandi þegar leyfi er veitt og hefir verið það síðasta árið.
2. Er fjárráður.
3. Hefir forræði á búi sínu. Ekki má veita þeim iðjuleyfi, sem tvisvar hefir orðið gjaldþrota, nema komist hafi á löglegir samningar um skuldagreiðslur hans miili hans og lánardrotna hans.
4. Hefir ekki verið dæmdur sekur um verk, sem er svívirðilegt að almenningsáliti. Ekki má veita manni iðjuleyfi, ef ráðin hefir verið höfðun opinbers máls á hendur honum fyrir slíkt brot, fyr en hann hefir verið sýknaður með dómi.

5. Fullnægir að öðru leyti þeim skilyrðum, sem sett eru eða sett kunna að verða lögum samkvæmt til þess að mega reka iðju.

Iðjuleyfi má ekki veita embættis- eða sýslunarmönnum, nje maka þeirra, ef hjónin búa saman, nema ráðherra hafi úrskurðað, að iðjureksturinn megi samrýma stöðu þeirra.

4. gr.

Nú vill fjelag eða stofnun reka hjer iðju, og skal þá svo með fara:

1. Ef nokkrir fjelagar eða allir bera ábyrgð á skuldbindingum fjelags, þá skulu þeir allir, sem fulla ábyrgð bera, vera þeim kostum búnir, sem í 3. gr. segir.
2. Ef enginn fjelaga ber fulla ábyrgð á skuldum fjelags, þá skal það eiga heimilisfang og varnarþing á landi hjer, enda fullnægi framkvæmdarstjórnar, stjórnendur fjelags og fulltrúar skilyrðum 3. gr. Ef fjelag er hlutafjelag, þá skal enn fremur meira en helmingur hlutafjárins vera eign manna búsettra á Íslandi, enda sje ekkert það í samþykktum fjelags, er brjóti í bága við íslensk lög. Ráðherra er heimilt að veita undanþágu frá skilyrðunum um heimilisfang stjórnenda eða fulltrúa og hlutafjäreign, enda standi sjerstaklega á.

5. gr.

Iðjuleyfi glatast, ef leyfishafi missir einhver þeirra skilyrða, sem í 3. gr. 1.—3. tölulið eða í 1. málslið 4. töluliðs segir, eða þeirra skilyrða, sem annars eru sett eða kunna að verða sett til að halda rjettinum (5. tölul. 3. gr.).

Nú missir stjórnandi, fulltrúi eða framkvæmdarstjóri fjelags skilyrða þeirra, er í 4. gr. 2. segir, eða fjelag eða stofnun missir íslensks heimilisfangs eða hlutafje verður eign erlendis búsettra manna frammar en lögmætt er, og skal aðili þá hafa komið málinu í löglegt horf innan 3 mánaða frá því er breyting varð. Hafi ella fyrirgert leyfi sinu. Ráðherra getur þó lengt frestinn um 3 mánuði, ef sjerstaklega stendur á.

6. gr.

Iðjuleyfi er bundið við nafn. Iðjuleyfi fjelags, þar sem einn eða fleiri fjelaga bera fulla ábyrgð, skal hljóða á nafn þeirra allra. Annars kostar hljóðar það á nafn fjelags. Nú fer fjelagi, sem fulla ábyrgð ber, úr fjelagi eða slikur nýr fjelagi bætist við, og þarf fjelag þó ekki að leysa nýtt leyfi meðan einn fjelaga er eftir, þeirra er leyfi hljóðaði á nafn hans í öndverðu.

Enginn má framselja iðjuleyfi nje leyfa öðrum að reka iðju í skjóli sins leyfis.

Rjett er ekkju að halda áfram iðju látins manns sins án nýs leyfis, enda fullnægi hún lögmæltum skilyrðum.

Bú aðilja, er iðjuleyfi hafði, má og reka iðjuna að því leyti sem sá rekstur er þáttur í skiftamedferð þess. Erfingi 16 ára eða eldri má og reka iðju arfleifanda án nýs leyfis, þar til er hann er fjárráður, ef hann að öðru leyti fullnægir skilyrðum 3. gr.

7. gr.

Lögreglustjóri, þar sem beiðandi á lögheimili, veitir iðjuleyfi. Þó ákveður ráðherra um veitingu iðjuleyfis, ef:

1. Iðjan er líkleg til að baka einstökum mönnum, hjeraði eða ríkinu tjón eða óhagræði að ráði, þar á meðal aukin sveitarþyngsli.
2. Iðjan telst sjerstaklega hættuleg mönnum, sem hana stunda.
3. Iðjan er annars svo vaxin, að hættulegt er eða varhugavert að leyfa hana.

8. gr.

Nú hefir lögreglustjóri veitt iðjuleyfi, en ráðherra telur sig hafa átt að úrskurða málið, og getur hann þá innan þriggja mánaða ónýtt leyfi lögreglustjóra að öllu leyti eða leyft iðjurekstur gegn því, að iðjuhöldur fullnægi skilyrðum, er ráðherra setur að viðlögðum leyfismissi, alt án þess að aðili eigi kröfu til bóta á hendur ríkinu fyrir leyfismissi eða tap, er honum hlýst af ákvörðunum ráðherra.

9. gr.

Nú verður svo vaxin breyting á iðju eða svo löguð breyting er fyrirhuguð á henni, að málið hefði borið undir úrskurð ráðherra, ef svo hefði verið ástatt í öndverðu, og má iðjuhöldur þá ekki halda áfram iðjurekstri þeim eða gera breytingu, nema ráðherra leyfi. Fer um málið samkvæmt 8. gr., svo sem við á.

Skylt er iðjuhöld að veita lögreglustjóra og ráðherra allar upplýsingar um þau atriði, er varða skilyrði til að halda atvinnuheimild eða fullnægju settra skilyrða, svo og að veita aðgang að bókum atvinnunnar í sama skyni. En skylt er að leynd alla óviðkomandi menn því, er rannsóknarmaður kemst að um hagi aðilja fyrir rannsókn sína eða upplýsingar hans.

10. gr.

Ef nauðsyn þykir, getur ráðherra sett þau skilyrði fyrir leyfi til iðjurekstrar í öndverðu eða til breytingar á honum samkvæmt fyrri málsgr. 9. gr., að iðjuhöldur:

1. Sjái verkamönnum sínum fyrir sæmilegum húsakynnum, hjúkrun í veikindum, hæfilegu bókasafni og lesstofu.
2. Geri þær heilbrigðisráðstafanir, er nauðsynlegar þykja.
3. Kosti aukna löggæslu, er leiða kann af atvinnurekstrinum.
4. Kosti viðhaldsauka á vegum og öðrum almenningstækjum, sem atvinna hans veldur.
5. Sjái um eða setji tryggingu fyrir umsjá erlendra verkamanna, sem verða í þjónustu hans, og þeirra, sem þeim verkamönnum er eða verður skylt að framfæra hjer á landi.
6. Poli almenning safnot af vegum, höfnum og öðrum mannvirkjum og samgöngutækjum, er iðjuhöldur kann að gera, að svo miklu leyti sem það

má vera án verulegs бага fyrir hann, enda úrskurði ráðherra, ef ágreiningur verður.

7. Sæti öðrum þeim skilyrðum, er ráðherra telur þurfa að setja.

11. gr.

Greina skal í iðjuleyfi, hverskonar iðju heimilt sje að reka samkvæmt því, og hvar hana megi reka. Ekki veitir leyfi heimild til að reka iðju annarar tegundar en þá, sem nefnd er í leyfi, ásamt því, er venju samkv. eða eðli málsins heyrir þeirri iðju til.

Veita má sama aðilja leyfi til að reka fleiri en einskunar iðju, og leyfi til að reka iðju á fleiri en einum stað (kaupstað, þinghá).

12. gr.

Nú er iðjuleyfi synjað eða ágreiningur verður um það, hvort aðilji hafi fyrirgert iðjuheimild sinni, og er honum þá rjett að bera málið undir dómstóla, enda skal stefna lögreglustjóra, ef hann hefir úrskurðað málið, en ráðherra ella. Skal mál það höfða fyrir gestarjetti á heimilisvarnarþingi varnaraðilja.

II. kafli.

Um iðnað.

13. gr.

Í kaupstöðum landsins mega þeir einir reka iðnað (sbr. 1. gr.), annan en heimilisiðnað, sem iðnbrjef hafa fengið. Iðnbrjef þurfa þó ekki:

1. Þeir, sem iðnað reka einungis með aðstoð maka sins og barna undir 21 árs aldri.
2. Hegningarhús, spítalar, skólar og þesskonar stofnanir, enda vinni fangarnir, sjúklingarnir, nemendurnir o. s. frv. að iðninni.

14. gr.

Hver maður, karl sem kona, á rjett á að fá iðnbrjef, ef hann:

1. a. hefir sveinsbrjef í iðn sinni, eða
b. hefir tjelagarjettindi í sveinafjelagi iðnar sinnar, ef slíkt fjelag er til.
2. Fullnægir þeim skilyrðum, sem sett eru í 1.—5. tölul. 3. gr.

Nú vill fjelag eða stofnun reka iðnað í kaupstað, og skal þá forstöðumaður hafa iðnbrjef.

15. gr.

Rjett er ekkju að halda áfram iðnaði látins manns sins, enda hafi hún forstöðumann, er sveinsbrjef hafi í iðninni. Með sama skilyrði má erfingi, 16 ára eða eldri, reka iðnað arfleifanda þar til hann er fjárráður.

Bú aðilja, er rak iðnað, má og halda þeim rekstri áfram að því leyti, sem hann er þáttur í skiftameðferð búsin.

16. gr.

Geta skal þess í iðnbrjefi, hverskonar iðnpróf aðili hafi leyst af hendi. Iðnbrjef veitir aðilja heimild til að reka þá iðn, sem sveinsbrjef hans greinir, hvar sem er á landi hjer, hvort sem það er frá fastri atvinnustöð eða ekki, svo og rjett til að ráða sjer aðstoðarmenn eftir þörfum.

Rjett er að veita sama aðilja iðnbrjef til að stunda iðn fleiri en eina, ef hann fullnægir skilyrðum um hverja einstaka þeirra.

17. gr.

Meistarabrjef geta þeir einir fengið, sem:

1. Eru þeim kostum búnir, er í 14. gr. segir, og
2. Hafa unnið að minsta kosti 3 ár samtals hjá meistara og sem iðnaðarrekandi með iðnbrjefi.

Meistarabrjef veitir samsvarandi rjett sem iðnbrjef.

Í kaupstöðum er meisturum einum heimilt að taka nemendur til verklegs náms í iðn sinni.

Þeir, sem hafa að afloknu námi rekið sjálfstætt iðn sína 3 ár eða lengur, geta fengið meistarabrjef næstu 3 árin eftir að lög þessi öðlast gildi.

18. gr.

1. Nú er í einhverjum kaupstað enginn sá fyrir, er rekur tiltekna grein iðnaðar, og getur þá lögreglustjóri veitt umsækjanda iðnbrjef í þeirri grein, þótt ekki hafi hann sveinsbrjef, ef umsækjandi færir þær sönnur, er lögreglustjóri telur nægja, á kunnáttu sína.
2. Nú eru ekki í kaupstað nægilega margir, að dómi bæjarstjórnar, er reka tiltekna grein iðnaðar með iðnbrjefi samkv. 14. gr., og getur lögreglustjóri þá til 5 ára í senn veitt umsækjanda iðnbrjef í þeirri grein, ef bæjarstjórn mælir með því, þótt ekki hafi hann sveinsbrjef, ef umsækjandi færir þær sönnur, er lögreglustjóri telur nægja, á kunnáttu sína.
3. Veita má lögreglustjóri þeim, er iðnbrjef hefir fengið samkv. þessari grein, heimild til að taka nemendur til verklegs náms, ef bæjarstjórn mælir með því.

19. gr.

Í byggingarsamþyktum kaupstaða má ákveða, að enginn megi veita húsabyggingum forstöðu, nema hann hafi til þess löggildingu byggingarnefndar. Ef aðrir taka að sjer framkvæmd slíkra verka, þá skulu þeir hafa á vinnustaðnum fyrir sína hönd mann, sem fullnægir þessu skilyrði.

20. gr.

Sá hefir fyrirgert rjetti sínum samkvæmt iðnbrjefi eða meistarabrjefi, sem:

1. Missir einhvers þeirra skilyrða, er í 1.—3. tölul. og 1. másl. 4. tölul. 3. gr. segir.

2. Missir þeirra annara skilyrða (sbr. 5. tölul. 3. gr.), er sett eru annars eða sett kunna að verða til þess að halda rjettinum.

Ef fjelag á hlut að máli, þá skal svo með fara sem í 2. málsg. 5. gr. segir.

21. gr.

Lögreglustjóri, þar sem aðili á lögheimili, lætur af hendi iðnbrjef og meistarabrjef.

Nú synjar lögreglustjóri um iðnbrjef eða meistarabrjef, eða ágreiningur verður um það, hvort aðilji hafi mist rjett sinn, og er aðilja þá rjett að bera málið undir ráðherra. Enn fremur getur hann leitað úrlausnar dómstóla um það mál, enda skal þá stefna lögreglustjóra fyrir gestarjett á varnarþingi hans.

III. kafli.

Almenn ákvæði.

22. gr.

Halda skal skrá yfir öll leyfi, sem veitt eru lögum þessum samkvæmt. Ráðherra setur fyrirmæli um þessi efni.

23. gr.

Óskert skal atvinnuheimild þegna annara ríkja hjer í landi, að því leyti sem þeir kunna að eiga rýmri atvinnurjett hjer samkvæmt samningum en lög þessi greina.

24. gr.

Gjalda skal ríkissjóði fyrir:

Iðjuleyfi kr. 100,00.

Iðnbrjef kr. 25,00.

Meistarabrjef kr. 50,00.

Ráðherra er heimilt að færa gjaldið niður alt að helmingi, ef sjer-stök þörf þykir á þeim atvinnurekstri, sönnuð er fátækt aðilja, en jafnframt nauðsyn hans á því að koma upp atvinnunni til framfæris sjer og sínum o. s. frv.

25. gr.

Það varðar sektum, frá 100–5000 kr., ef maður byrjar á iðju án leyfis eða heldur áfram iðju án þess að fullnægja settum skilyrðum eða eftir að hann hefir mist lögmaelt skilyrði, eða leyfir öðrum að reka iðju í skjóli iðju-leyfis síns.

Það varðar sektum, alt að kr. 500, ef maður:

1. Rekur iðnað, sem iðnbrjef þarf til, án þess að hafa fengið það eða eftir að hann hefir mist heimildina.
2. Leyfir öðrum að reka iðn í skjóli iðnbrjefs síns.
3. Tekur að sjer verk, er í 19. gr. segir, án þess að fullnægja skilyrðum þeirrar greinar.

4. Tekur nemendur til verklegs náms, enda þótt hann eigi ekki rjett til þess, eða tekur nemendur til náms í annari iðn en þeirri, sem hann er meistari í eða hefir rjettindi meistara.

26. gr.

Sektir samkvæmt 25. gr. renna í rikissjóð. Dæma skal aðilja til að greiða gjöld þau fyrir leyfi, er honum hefði borið að gjalda, ef hann hefir rekið iðju eða iðnað ranglega leyfislaust.

Mál vegna brota þeirra, er í 25. gr. getur, skulu sæta meðferð almennra lögreglumála.

27. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1928.

Þeir, er þá reka iðju með heimild samkvæmt eldri lögum, halda henni.

Þeir, er 1. janúar 1928 reka iðn samkv. eldri lögum, eða hafa nemendur, halda þeim rjetti.